

англійського парламентаризму і тих передумов, що сприяли переходу до нової форми феодальної держави — монархії зі становим представництвом.

Ключові слова: парламентаризм, Велика хартія вольностей, рада баронів, парламент.

Summary

Popsuenko L. O. The value of the Magna Carta in shaping the English parliamentary system. — Article.

In this article examines the major historical and legal aspects and significance of the Magna Carta, known in English history as the first constitution in the early stage of the British parliamentary system.

The main milestones against the policy of royal power in England in the thirteenth century was conflict in 1215 that ended the adoption of the Magna Carta. This marked the beginning of the history of British parliamentary system and those conditions that facilitated the transition to a new form of feudal state — monarchy of class representation.

Keywords: parliamentarism, Magna Carta, the barons Council, the parliament.

УДК 352

Н. В. Мішина

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОРГАНІВ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ (НА МАТЕРІАЛАХ М. ОДЕСИ)

Наразі все більш актуальним стає залучення громадськості до участі у державному управлінні і місцевому самоврядуванні. При цьому перевага надається організованій громадськості — легалізованим інститутам третього сектора, які висловлюють і захищають інтереси певних груп населення. Важливою формою залучення широких верств населення до участі у здійсненні місцевого самоврядування є, зокрема, органи самоорганізації населення (далі — органи СОН). В Україні їхня природа є неоднозначною: існують декілька точок зору на цю проблему, що викликано певною рамковістю Закону «Про органи самоорганізації населення» стосовно цього питання. Аналізуючи чинне законодавство, вчені розглядають органи СОН як такі, що мають публічну (В. В. Кравченко, М. В. Пітцик, О. В. Прієшкіна), громадську (В. І. Брудний, А. С. Крупнік, О. С. Орловський) або змішану, публічно-громадську (Д. В. Кольцова, О. Г. Остапенко, Б. А. Пережняк) природу. Не заперечуючи необхідність розв'язання цього питання, зауважимо, що, незважаючи на свою природу, будинкові, вуличні, квартальні тощо комітети завжди були і залишаються засобом залучення членів територіальної громади до участі у здійсненні місцевого самоврядування, до співпраці із органами місцевого самоврядування. На сучасному етапі, однак, легалізованих органів СОН існує небагато. Виявлення причин цього становища та надання рекомендацій з його виправлення є важливим науковим завданням.

Правовий аналіз сучасного стану нормативно-правової регламентації створення і розвитку органів СОН у м. Одесі, крім праць автора статті, надається у роботах В. І. Брудного, А. С. Крупника, О. С. Орловського [1; 2] та деяких інших

вчених. Дослідження динаміки створення органів СОН у м. Одесі з метою критичного аналізу локальних актів про органи СОН поки що не здійснювався. Окремі спроби зробити його було прийнято у 2008 році в аналітичному звіті за підсумками виконання проекту «Моніторинг діяльності органів місцевого самоврядування у сфері розвитку локальної демократії (у розділі 2 наводилися деякі статистичні показники стосовно органів СОН, а у розділі 7 аналізувався стан місцевої нормативної бази локальної демократії у м. Одесі, однак без використання статистичних відомостей [1]) та в аналітичному звіті за підсумками виконання проекту «Вплив місцевої влади на розвиток третього сектора» (у цьому звіті було проаналізовано типові для України проблеми, які є нагальними і для м. Одеси також [2]). Що ж до використання статистичних рівнянь, формул тощо, то в наукових працях дослідників-конституціоналістів вони майже не використовуються. Виключення становлять публікації М. П. Орзіха (див., наприклад, [3]).

Дослідники неодноразово вказували на недоліки нормативно-правової регламентації створення і функціонування органів СОН, в тому числі у м. Одесі. Ціль статті — використовуючи статистичний метод, оцінити ефективність нормативно-правової регламентації створення органів СОН (на матеріалах м. Одеси), виявити основні напрямки її подальшого вдосконалення.

Органи СОН — це представницькі органи, що створюються жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення завдань, передбачених Законом «Про органи самоорганізації населення» [4]. Органи СОН у їх сучасному розумінні існують у м. Одесі протягом майже 10 років. Станом на 1 січня 2011 р. функціонувало 26 легалізованих органів СОН. Таким чином, у м. Одесі функціонує приблизно 1 орган СОН на 40 000 жителів, що є кращим показником, ніж середньостатистичний по Україні (1 орган СОН на 45 000 жителів).

Процес утворення та легалізації органів СОН регламентується органами місцевого самоврядування з урахуванням нормативно-правових актів парламенту, у зв'язку з цим приклад м. Одеси є репрезентативним на національному рівні. 14 вересня 1999 р. Одеською міською радою було затверджено Положення про органи самоорганізації населення міста Одеси (далі — Положення 1999 р.) [5]. Положення 1999 р. базувалося на нормах затвердженого Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 17 жовтня 1975 р. Положення про громадські селищні, сільські, вуличні, квартальні, дільничні, домові комітети в Українській РСР із змінами та доповненнями 1981 р. [6]. Після набуття чинності Законом України «Про органи самоорганізації населення» Одеська міська рада привела у відповідність із ним свої акти про органи СОН, затвердивши 14 січня 2002 р. Положення «Про органи самоорганізації населення у місті Одесі» (далі — Положення 2002 р.) [7].

Здавалося б, що Положення 2002 р., так як воно прийнято у відповідності до законодавства незалежної України, є більш сприятливим для розвитку органів СОН у м. Одесі. Натомість статистичні дані свідчать про те, що більш ефективним було Положення 1999 р.

Перші дозволи на утворення органів СОН Одеська міська рада надала 10 серпня 2000 р. комітету мікрорайону «Балтський» та комітету мікрорайону «Шкільний». За 2000 — 2001 рр. Одеською міською радою було надано 11 дозволів на створення органів СОН, а за період 2002 — 2010 рр. — 15 дозволів (рис. 1).

На рис. 2 наведена діаграма динаміки розвитку органів СОН (крива лінія) та загальна тенденція їх розвитку у м. Одесі. Загальна тенденція розвитку органів СОН у м. Одесі характеризується формулою: $y = 1,8364x + 7,8$, де y — кількість органів СОН, x — рік (поточний номер року у статистичному ряді, тобто стосовно рис. 2 значення x для 2000 р. дорівнюватиме 1, для 2001 р. — 2, для 2002 р. — 3 і т.д.).

Таким чином, поки діяло Положення 1999 р., Одеською міською радою щорічно у середньому надавалося 5,5 дозволу на утворення органів СОН на рік (4 комітети у 2000 р. та 7 комітетів у 2001 р.), а на сучасному етапі у середньому — тільки 1,89 дозволу на рік.

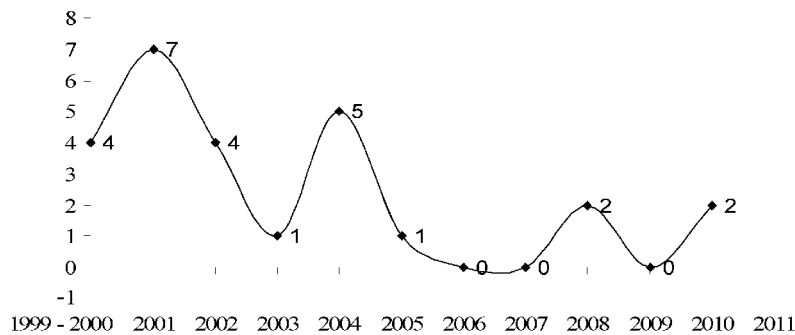

Рис. 1. Кількість виданих Одеською міською радою дозволів на створення органів СОН

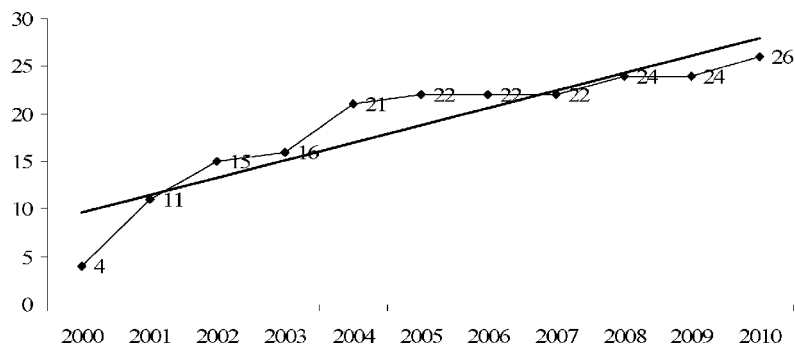

Рис. 2. Динаміка розвитку органів СОН (крива лінія) та загальна тенденція їх розвитку у м. Одесі

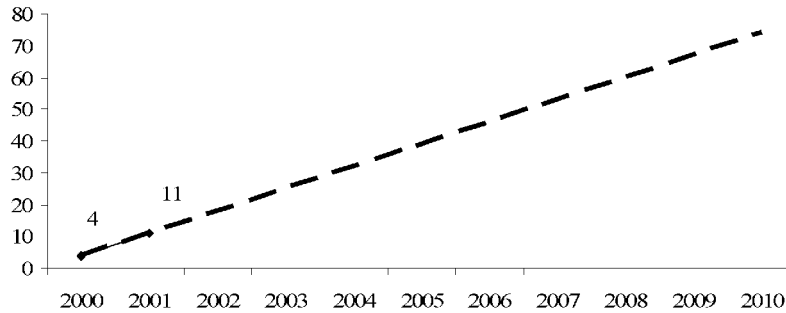

Рис. 3. Динаміка та тенденція розвитку органів СОН у м. Одесі за Положенням 1999 р.

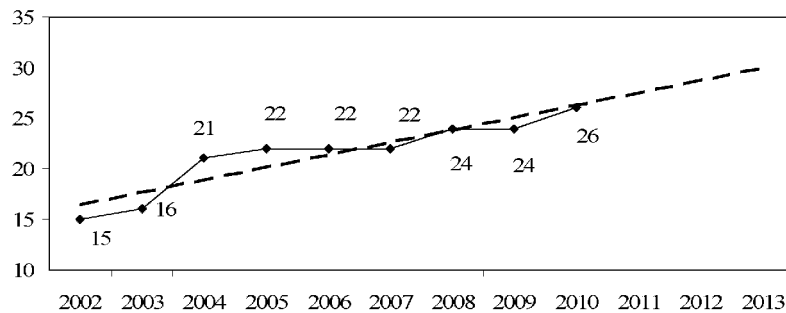

Рис. 4. Динаміка та тенденція розвитку органів СОН у м. Одесі за Положенням 2002 р.

Тенденція розвитку органів СОН у м. Одесі за Положенням 1999 р. (рис. 3) характеризується формулою: $y = 7x - 3$, де y — кількість органів СОН, x — рік (поточний номер року у статистичному ряді).

Якщо розвиток органів СОН продовжувався б за цією тенденцією, ймовірно, що станом на 1 січня 2011 р. в Одесі існувало б не 26, а 74 органи СОН.

Статистичні характеристики періоду 2002–2010 рр., коли органи СОН утворювалися за Положенням 2002 р. (рис. 4), вказують, що у середньому за рік отримували дозвіл на утворення 1,89 комітету, мода і медіана дорівнюють 2 (ці два показники характеризують позиційні середні, тобто центр розподілу сукупності; мода — це варіант значення, який зустрічається найбільш часто, а медіана — значення варіанти, яка поділяє упорядкований статистичний ряд на дві рівні по числу одиниць сукупні частини і знаходиться у середині ряду). Амплітуда варіації складає 5, крайні значення статистичного ряду — 0 і 5.

Тенденція розвитку органів СОН у м. Одеса за Положенням 2002 р. характеризується формулою: $y = 1,2333x + 15,167$, де y — кількість органів СОН, x — рік (поточний номер року у статистичному ряді).

За цією формулою щорічно кількість органів СОН у м. Одесі збільшується приблизно на 1,23 комітету.

При аналізі статистичної інформації привертає увагу і те, що за 10 років існування органів СОН у м. Одесі жоден комітет не було ліквідовано, хоча деякі із існуючих органів СОН вже не функціонують. Це пов'язано із тим, що законодавство не передбачає процедури припинення органу СОН. У ст. 25 Закону «Про органи самоорганізації населення» йдеться про дострокове припинення діяльності органу СОН. Стаття 26 «Порядок припинення діяльності органу самоорганізації населення» є відсилковою (містить посилання на цей Закон та Положення, на підставі якого було утворено комітет) і містить тільки вказівку на те, що «у разі припинення діяльності органу самоорганізації населення фінансові ресурси та майно повертаються відповідній сільській, селищній, міській, районній у місті (у разі її створення) раді, що дала згоду на утворення зазначеного органу самоорганізації населення».

Застосування статистичного методу дозволяє виявити цікаві тенденції і стосовно розвитку окремих видів органів СОН. Станом на 1 січня 2011 р. в Одесі існують такі види органів СОН: 3 будинкових комітети, 1 квартальний комітет і 22 комітети мікрорайонів (рис. 5).

Рис. 5. Кількість функціонуючих у м. Одесі органів СОН за видами

Порівняння цього переліку із видами органів СОН, що можуть бути утворені відповідно до Закону «Про органи самоорганізації населення», демонструє, що найменш популярним видом органів СОН є вуличні комітети і комітети районів у містах. Цікаво, що за період 1999–2010 рр. у м. Одесі не було навіть спроби створити такі види комітетів. Статистика органів місцевого самоврядування та громадської організації «Лицем до лица», яка надає консультативну допомогу ініціативним групам при створенні органів СОН, свідчить про те, що за ці 10 років у м. Одесі було зареєстровано 51 ініціативну групу зі створення органів СОН. Таким чином, тільки кожен другий комітет, створення якого було ініційовано, все ж таки було легалізовано; рис. 6 демонструє

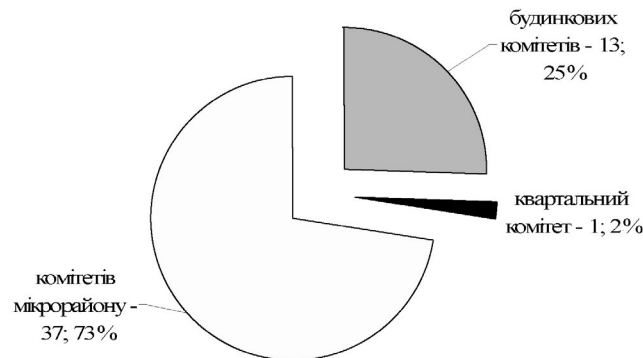

Рис. 6. Кількість органів СОН за видами, утворення яких ініціювалося у м. Одесі

наміри ініціативних груп щодо території функціонування створюваних ними комітетів.

Порівняння рис. 5 та рис. 6 демонструє, що найбільший відсоток видів органів СОН, утворення яких не дійшло до логічної кінцевої мети — легалізації, знаходиться серед будинкових комітетів. Враховуючи, що саме будинкові комітети представляють інтереси найменших територіальних мікрогромад — жителів будинків, висунемо гіпотезу про те, що процес утворення та легалізації органу СОН є настільки складним, що невеличка територіальна мікрогрупа не має достатньо ресурсів для того, щоб його завершити.

Висновки. Використання статистичного методу для дослідження фактологічних показників створення і функціонування органів СОН у м. Одесі привертає увагу до проблеми надзвичайної «зарегульованості» процесу їх утворення, внаслідок чого кількість органів СОН залишається низькою і збільшується надзвичайно повільно. Використання статистичних показників (моди, медіани, середнього значення, амплітуди варіації) та статистичних графіків, формул та діаграм дозволяє наочно продемонструвати відповідні тенденції. У той же час існують прогалини у законодавстві про органи СОН стосовно їх ліквідації. Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаються у необхідності дослідження процесу легалізації органів СОН із застосуванням статистичного методу.

Література

1. Стан локальної демократії в містах України: роль громад та органів місцевого самоврядування. Аналітичний звіт за підсумками виконання проекту «Моніторинг діяльності органів місцевого самоврядування у сфері розвитку локальної демократії» / за ред. В. І. Брудного, А. С. Крупника, О. С. Орловського. — О. : ХОББІТ ПЛЮС, 2008. — 168 с.
2. Моніторинг діяльності органів місцевого самоврядування щодо створення умов для розвитку громадських організацій і органів самоорганізації населення / за ред. В. І. Брудного, А. С. Крупника, О. С. Орловського. — О. : ХОББІТ ПЛЮС, 2008. — 152 с.
3. Орзіх М. П. Місцеве самоврядування в незалежній Україні : десятиріччя досягнень та прорахунків // Місцеве самоврядування: 10 років здобутків. — К. : Атіка, 2002. — С. 61–71.
4. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11 лип. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 48. — Ст. 254.

5. Об утверждении Положения об органах самоорганизации населения города Одессы : решение Одесского городского совета № 188-XXIII от 14 сент. 1999 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : www.odessa.ua/council/
6. Про затвердження Положення про громадські селищні, сільські, вуличні, квартальні, дільничні, домові комітети в Українській РСР : указ Президії Верховної Ради Української РСР від 17 жовт. 1975 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1975. — № 44. — Ст. 79.
7. Об утверждении Положения об органах самоорганизации населения в городе Одессе : решение Одесского городского совета № 3374-XXIII от 14 янв. 2002 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : www.odessa.ua/council/

Анотація

Мишина Н. В. Тенденції розвитку органів самоорганізації населення в Україні (на матеріалах м. Одеси). — Стаття.

У статті з застосуванням статистичних формул, графіків, рівнянь оцінюється ефективність нормативно-правової регламентації створення органів самоорганізації населення (на матеріалах м. Одеси), виявлено основні напрямки її подальшого вдосконалення.

Ключові слова: органи самоорганізації населення, місцеве самоврядування, будинкові комітети, квартальні комітети, комітети мікрорайонів.

Аннотация

Мишина Н. В. Тенденции развития органов самоорганизации населения в Украине (на материалах г. Одессы). — Статья.

В статье с применением статистических формул, графиков и уравнений оценивается эффективность нормативно-правовой регламентации создания органов самоорганизации населения.

Ключевые слова: органы самоорганизации населения, местное самоуправление, домовые комитеты, квартальные комитеты, комитеты микрорайонов.

Summary

Mishyna N. V. Bodies of Self-Organization of Population: Tendencies of the Development (on the materials of Odessa city). — Article.

The article shows the effectiveness of the normative regulations of the bodies of self-organization in Ukraine using the statistical formulas, equations and diagrams (the city of Odessa statistics is taken). The author gives recommendations how to improve these normative regulations.

Keywords: bodies of self-organization of population, local government, house committees, block committees, committees of the micro-district.

УДК 342.25

І. О. Бондаренко

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК СУБ'ЄКТІВ ПРАВА КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У наукових роботах, присвячених дослідженню територіальних громад як первинних суб'єктів місцевого самоврядування та муніципальної влади в Україні, громади розглядаються, у першу чергу, з позицій визначення їхньої конституційно-правової характеристики, функцій та компетенції, вивчення правових та організаційних засад їхнього функціонування.

© І. О. Бондаренко, 2011